

*В. Ф. Загурська-Антонюк,
к. політ. н., доцент, доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління
та адміністрування, Державний університет "Житомирська політехніка"
ORCID ID: 0000-0003-3334-4494*

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.17—18.116

ТЕРОРИЗМ ТА МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТУ

*V. Zagurska-Antoniuk,
PhD in Political Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of economic security,
public administration and administration, State University "Zhytomyr Polytechnic"*

TERRORISM AND INTERNATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION OF THE MODERN WORLD

Безпека постійно перебуває під впливом різноманітних факторів, які узалежнені від постійно змінних загроз та викликів у сучасному глобалізованому світі. Хоча найчастіше вони не є мілітарного характеру, але несуть одночасно загрозу багатьом галузям суспільного життя і можуть дезорганізовувати функціонування не лише окремих держав, але й цілих регіонів, континентів та й цивілізації загалом. Загрози такого типу характеризуються як транснаціональні та асиметричні, не обмежуються контролем прикордонним і виходять за межі держави, набуваючи глобальних форм впливу. Це призводить до того, що негативні явища для безпеки розглядаються у новому вимірі: віддавна відома злочинність трансформувалася як міжнародна організована злочинність, а локальний тероризм поширився на глобальному рівні, економічні кризи в одній частині світу негативно впливають на економічні системи держав, навіть у віддалених територіально регіонах.

Попри те, що вже в останніх декілька років простежується зменшення кількості терористичних атак, тероризм залишається однією із найголовніших асиметричних, транснаціональних загроз як для окремих держав, так і на міжнародному рівні. Ці загрози дестабілізують життя громадян, порушують функціонування демократичних інституцій, руйнують інфраструктури держав у різноманітних сферах функціонування. Саме тероризм є небезпечним інструментом здійснення радикальної політичної боротьби або в ідеологічному протиборстві. Спонтанність терористичних атак найчастіше унеможлиблює вироблення дієвих механізмів протидії цим загрозам не тільки на рівні окремо взятих держав, але й на міжнародному рівні.

Security is constantly influenced by a variety of factors that depend on ever-changing threats and challenges in today's globalized world. Although they are often not of a military nature, they simultaneously threaten many spheres of public life and can disrupt the functioning not only of individual states, but also of entire regions, continents and civilization in general. Threats of this type are characterized as transnational and asymmetric, are not limited to border control and go beyond the state, gaining global forms of influence. As a result, negative security developments are seen in a new dimension: long-known crime has transformed into international organized crime, and local terrorism has spread globally, economic crises in one part of the world negatively affect the economic systems of states, even in remote areas.

Despite the fact that the number of terrorist attacks has decreased in the last few years, terrorism remains one of the main asymmetric, transnational threats both for individual states and at the international level. These threats destabilize the lives of citizens, disrupt the functioning of democratic institutions, destroy the infrastructure of states in various spheres of functioning.

Terrorism is a dangerous tool for radical political struggle or ideological confrontation. Spontaneous terrorist attacks often make it impossible to develop effective mechanisms to counter these threats not only at the level of individual states, but also at the international level.

Terrorism as a phenomenon today is very different from what it was during the first bloody actions. Those actions were aimed primarily at destabilizing the socio-political situation in a particular country. Today, terrorism is not a factor of domestic, but mostly interstate importance. The government of any country, in developing its foreign policy strategy, must take into account that the activities of terrorists spread regardless of state borders and respond adequately to this. Therefore, the organization of international anti-terrorist cooperation is an urgent need. No country, even one as powerful as the United States, can cope alone with the "terrorist international".

Ключові слова: асиметричність, глобалізація, загроза, міжнародна безпека, тероризм, терористичні атаки, транснаціональний тероризм.

Key words: asymmetry, globalization, threat, international security, terrorism, terrorist attacks, transnational terrorism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У глобалізованому світі міжнародний тероризм став однією з найскладніших проблем світової спільноти у ХХ ст. на початку ХХІ ст. У зв'язку з цим є потреба опрацювати нові підходи до вивчення сутності цієї глобальної загрози. Події 11 вересня 2001 року у США актуалізували цю проблему. На думку багатьох експертів, глобалізація терористичної діяльності розвивається і трансформується значно швидше, ніж глобалізація економічна. Тероризм як явище нині дуже відрізняється від того, яким він був у часи перших кривавих акцій. Ті акції спрямовувалися насамперед на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації у певній країні. Сьогодні тероризм є фактором не внутрішньодержавного, а переважно міждержавного значення. Уряд будь-якої країни, розробляючи свою зовнішньополітичну стратегію, має враховувати, що діяльність терористів поширюється без огляду на державні кордони і адекватно реагувати на це. Отже, нагальною потребою є організація міжнародної антитерористичної співпраці. Жодна країна, навіть така потужна, як США, неспроможна самотужки впоратися з транснаціональним тероризмом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Міжнародна безпека та глобалізаційні процеси є популярними об'єктами дослідження серед багатьох науковців та учених. Домінуючий характер зовнішньої (воєнної) загрози та розвиток тероризму аналізували такі відомі фахівці в сфері міжнародної безпеки: Є. Азер, Р. Джексон, В. Кауфман, Ч. Мур, П. Хат [1] та ін. А глобальні трансформації широко досліджувалися Д. Хелдом, Е. Макгрю, Д. Гольдблатом, Т. Фрідманом та Дж. Ператоном [4], О. Потехніним та І. Тодоровим [9], які визначили, що військова сила та насильство відігравали і відіграють головну роль в історії глобалізації людських відносин.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є здійснення аналізу та прогнозування перспектив розвитку міжнародної безпеки у контексті боротьби із міжнародним тероризмом у процесі глобалізації сучасного світу. Адже саме аналіз викликів та загроз для міжнародного життя у сучасності дає ключ до розуміння характеру, тенденцій формування світового устрою, у якому нам доведеться жити у майбутньому.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Тероризм як політичне явище сягає своїм корінням глибокої давнини. За своїм походженням латинський термін "terroro" означає "страх, жах", а саме страх — це одне із найбільш глибоких почуттів людини, що виникає при зустрічі з незвіданим, незрозумілим. "Старий заповіт" побудований на підпорядкуванні Богу Караючому і страху перед ним. Отже, споконвічно страх використовувався як засіб утримання влади, а терор виступав особливим засобом політичної боротьби. Першим відомим в історії людства терористичним угрупованням можна вважати секту секаріїв, яка діяла в Палестині в 66—73 рр. н.е. у ХІ ст., а на Сході діяли ассасіни. Таємну секту, чия назва і досі вважається синонімом підступного вбивства, заснував Хасан аль-Саббах, якого історики вважають основоположником ідеології тероризму. Він обґрунтував не тільки ідеологію тероризму, але і створив прототип держави нової формації — терористичну державу, в якій існувала чітка ієрархія підкорення, за відсутності визначених кордонів, чітко окресленої території. Володіння аль-Саббаха складалися з окремих замків-фортець, а територію його держави не можна було захопити, завоювати або скорити. Його прихильники кочували із фортеці у фортецю (мобільні терористичні групи — у сучасному розумінні). Таємні спільноти давніх терористів були відомі на Далекому Сході, Японії, в Індії. Дуже войовничими були вони в

Китаї. Їхні члени займалися традиційним вимаганням, а професійні кілери, яких також було чимало, служили будь-кому, хто платив гроші [9, с. 139]. Потужний поштовх поширенню тероризму дала Велика французька революція. Тут уперше у своїй історії людство зіткнулося з політичним терором. Починаючи з другої половини XIX ст., терористичні акції в Європі стали систематичними, однак вони не були такими глобальними, як у другій половині XX ст. на початку XXI ст.

Теракти такого типу, об'єктом яких став Всесвітній торговельний центр 11 вересня 2001 року у США чи визначні туристичні пам'ятки, готелі і дискотеки в Дербі, Момбазі та на острові Балі, були немислимі для первинних форм тероризму — тероризму соціальної чи національно-революційної орієнтації, оскільки жертвами терактів ставали "не ті" люди. "Тими людьми" тоді були представники і функціонери державного репресивного апарату, тобто монархи і політики, адвокати і поліцейські, а також ті, хто належав до пануючого класу, наприклад, банкіри, фабриканти і поміщики. Новітні форми глобального тероризму в організаційному та оперативному плані і за логістикою настільки відрізняються від моделі первинного тероризму, що загальне визначення "тероризм" скоріше вводить в оману, ніж проясняє ситуацію. Воно враховує лише безпосередню функцію нападів — поширення страху. В первинному варіанті тероризму цей страх був націлений переважно на державний апарат і панівні класи, які необхідно було залякати чи підштовхнути до ірраціональних дій, тоді як зацікавлена третя сторона спочатку залишалася в комфортній позиції незадіяного глядача. Страх, поширюваний новими формами тероризму, — це атака на колективний психічний стан всього глобального суспільства.

У сучасній науці існує більше 200 визначень міжнародного тероризму, але жодне з них не є уніфікованим та загальновизнаним. Тероризм — це приховане використання насильства певною групою для досягнення політичних цілей; як правило, він спрямований проти інших груп, класів та партій. Або міжнародний тероризм — це форма політичної боротьби, що використовує різні політичні партії, рухи, групи та інші організації, в основі діяльності яких є екстремізм та насильство для тиску на суб'єкти міжнародної діяльності з метою досягнення ними політичних цілей. У законодавстві України у Кримінальному кодексі в ст. 258 є визначення тероризму, як "... діям, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди..., якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування..." [9, с. 141]. Значна кількість українських науковців наголошують на тому, що об'єктом злочину в КК визначається громадська безпека, що нечітко відображає масштаб злочину, та наполягають на безпеці держави в якості об'єкту, проти якого спрямовані злочинні дії.

У сучасних умовах є зрозумілим, що необхідно створити комплексну глобальну конвенцію проти тероризму, яка б включала й визначення цього поняття. Однак

досі триває протистояння тих, хто прагне боротися з тероризмом і тих, хто вважає, що "борці руху опору", як вони це називають, не повинні підпадати під визначення тероризму. Дедалі більше країн усвідомлюють, що це необгрунтоване визначення і що напади на цивільне населення мають за будь-яких умов вважатися злочином як в мирний, так і у воєнний час. Відсутність визначення не означає, що відсутні міжнародні правові підстави для антитерористичної діяльності. Віднедавна, з ухваленням Конвенції з ядерного тероризму, існує вже 13 міжнародних конвенцій з різних аспектів тероризму. На жаль, поки що тільки третина держав світу ратифікували попередні дванадцять документів. Тому Європейський Союз обстоює ідею спільної ратифікації усіх цих документів, зокрема таких важливих, як "Конвенція проти терористичних вибухів" та "Конвенція проти фінансування тероризму" [11]. І нарешті, в межах Європейського Союзу низка ряд юридичних інструментів містять визначення тероризму для внутрішнього використання в ЄС.

Європа має довгу і трагічну історію проявів тероризму. ІРА, ЕТА, Фракція Червоної Армії і Червоні Бригади — це найбільш відомі приклади організації, діяльність яких забрала декілька тисяч людських життів. При цьому глобальний, релігійно вмотивований міжнародний тероризм є порівняно новим явищем. За останні роки європейці значно посилили оборону проти тероризму як на національному рівні, так і в межах Європейського Союзу. Втім, не існує повного захисту від нього, терористи мають перевагу через несподіваність їхніх дій. Однак терористам не вдалося досягти того, що вважається головною метою Аль-Каїди, а саме: розпочати революції і повстання проти мусульманських режимів у таких країнах, як Пакистан, Саудівська Аравія, Індонезія та інших. Терористам також не вдалося розпалити масовий конфлікт між мусульманами і християнами в Європі. Доктринальні настанови тероризму змінюються разом з його організаційними структурами. Дедалі терористи ширше використовують найновіші технології, купують нове озброєння, зберігається загроза застосування ними зброї масового знищення. Відомий дослідник К. Хіршманн відмічав глобальний характер тероризму: "Тероризм сьогодні — це універсальне явище й за охопленням населення, і за географією його поширення. Кризовий пояс тягнеться від Касабланки на заході через Джербу, Ер-Ріяд, Аден до острова Балі на сході, від Найробі і Дар-ес-Салама на півдні до Москви і китайської провінції Синьцзян на півночі. Центри вогнища — Палестина, Ірак, Афганістан та Чечня" [9, с. 146]. Тероризм — це багатогранний транснаціональний феномен, що набуває нових рис та бере на озброєння не доступні раніше методи проведення насильницьких акцій. Цей "терористичний інтернаціонал" [9] створює загрози стабільності в окремих державах і міжнародній безпеці загалом.

На сьогодні Інститутом економіки та миру (Institute for Economics and Peace) опубліковано 7 звітів про світовий показник тероризму (з англ. "Global Terrorism Index", GTI) — за 2012, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 рр. Цей показник — це комплексна спроба врахування прямого та непрямого впливу тероризму відносно вбивств, поранених та втрати власності в тій чи іншій країні. Світо-

Таблиця 1. Світовий показник тероризму

№ з/п	Країна (в алфавітному порядку)	Роки							
		2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
1	Австралія	1.720	0.410	3.114	2.742	3.091	2.827	2.645	
2	Австрія	1.408	0.240	2.088	0.182	1.522	1.852	1.655	
3	Азербайджан	0.867	0.060	1.381	0.346	1.153	0.957	0.698	
4	Албанія	0.119	0.190	2.116	1.103	1.487	1.008	0.420	
5	Алжир	5.831	5.520	4.750	4.282	3.970	3.763	3.409	
6	Ангола	1.696	0.410	0.243	0	0.154	4.473	3.784	
7	Аргентина	1.475	1.730	1.374	0.499	0.807	1.680	1.680	
8	Афганістан	8.669	9.390	9.233	9.444	9.441	9.391	9.603	
9	Бангладеш	3.672	5.250	5.921	6.479	6.181	5.697	5.208	
10	Бахрейн	0.616	4.410	4.871	4.206	3.668	3.883	3.201	
11	Бельгія	0.069	0.530	1.977	1.245	4.656	4.060	3.636	
12	Бенін	0.030	0	0	0	0	0	0	
13	Білорусь	4.256	2.850	2.125	1.357	0.038	0	0	
14	Болгарія	0.741	2.580	2.421	1.631	1.178	0.315	0.372	
15	Болівія	0.415	0.240	0.076	0.038	0.019	0	3.387	
16	Боснія і Герцеговина	1.369	0.760	1.516	2.675	2.029	1.339	1.388	
17	Ботсвана	0	0	0	0	0	0	0	
18	Бразилія	0	1.720	2.207	1.740	1.572	1.388	2.530	
19	Буркіна-Фасо	0	0.700	0.305	2.623	4.520	4.811	5.418	
20	Бурунді	4.899	3.970	3.342	5.417	5.637	5.316	5.102	
21	Бутан	1.235	0.160	0.305	0.115	0.038	0.019	0.01	
22	Велика Британія	4.509	5.170	5.613	5.080	5.102	5.610	5.405	
23	Венесуела	1.620	0.540	2.139	1.998	3.632	3.665	4.101	
24	В'єтнам	0	0	0	0	0	0.663	0.999	
25	Вірменія	0.188	0.270	0.115	0.288	2.374	1.692	1.173	
26	Габон	0	0	0	0	0	1.198	0.551	
27	Гайана	0.976	0	0	0	0.154	0.076	0.038	
28	Гаїті	0.074	0	0	0	2.400	1.714	2.180	
29	Гамбія	0	0	0	0	0	0	0	
30	Гана	0	0	1.381	0.346	0.326	0.162	1.559	
31	Гватемала	0	2.610	2.009	1.144	0.506	0.205	1.331	
32	Гвінея	0	1.120	1.187	1.403	0.723	0.324	0.971	
33	Гвінея-Бісау	0.158	0.350	0.153	0.077	0.038	0	0	
34	Гондурас	1.225	2.380	2.077	1.144	1.562	1.714	0.992	
35	Греція	4.597	4.730	4.976	4.218	4.139	4.291	4.167	
36	Грузія	3.428	2.580	2.373	1.257	2.114	1.422	1.335	
37	Данія	1.129	0.190	0.091	2.152	1.512	0.817	0.957	
38	Демократична Республіка Конго	6.182	5.900	6.487	6.633	6.967	7.055	7.039	
39	Джибуті	0	0	2.567	1.780	1.119	0.705	0.320	
40	Домініканська республіка	0	0.470	2.581	1.562	0.892	0.382	0.177	
41	Еквадор	0.679	1.180	0.577	0.793	1.616	1.471	2.455	
42	Екваторіальна Гвінея	0.217	0.01	0	0	0	0	0	
43	Еритрея	3.917	2.450	1.636	0.534	0	0	0	
44	Есватіні / Свазіленд	0.059	0	0	0	0	0	0	
45	Естонія	0.158	0.160	0.076	1.103	0.461	0.229	0.115	
46	Ефіопія	3.732	3.700	3.544	3.454	5.939	5.631	5.345	
47	Єгипет	4.576	6.500	6.813	7.328	7.170	7.345	6.794	
48	Ємен	7.305	7.310	7.642	8.076	7.877	7.534	7.259	
49	Замбія	0	0	0	0	0	0.663	0.305	
50	Зімбабве	1.360	1.160	1.710	0.413	0.202	1.569	2.834	
51	Йорданія	0.585	1.760	1.751	2.858	3.788	3.404	3.091	
52	Ізраїль	5.155	4.660	3.034	5.248	5.062	4.578	4.525	
53	Індія	8.147	7.860	7.747	7.484	7.534	7.568	7.518	
54	Індонезія	4.505	4.670	4.755	4.429	4.550	4.543	5.070	
55	Ірак	9.556	10.000	10.000	9.960	10.000	9.746	9.241	
56	Іран	5.633	4.900	4.222	3.949	3.714	4.399	4.717	
57	Ірландія	1.456	3.090	3.663	3.429	3.141	3.045	2.692	
58	Ісландія	0	0.080	1.219	0.250	0.125	0.057	0.029	
59	Іспанія	3.086	1.840	2.622	1.203	1.701	4.024	3.354	
60	Італія	2.066	2.550	3.364	2.363	2.750	2.736	3.109	
61	Казахстан	2.804	2.370	1.881	0.934	2.950	2.228	1.566	
62	Камбоджа	0.119	0.310	0.153	0.077	0.038	0.019	0	
63	Камерун	2.627	1.450	6.466	7.002	6.787	6.615	6.620	
64	Канада	1.177	0.950	2.297	2.518	2.958	3.527	3.591	
65	Катар	2.680	0	0	0.230	0.115	0.057	0.029	
66	Кенія	5.266	6.580	6.660	6.578	6.169	6.114	5.756	
67	Киргизька Республіка/ Киргизстан	0.395	0.100	1.722	1.445	1.989	1.719	1.467	
68	Китай	4.992	5.210	6.294	6.108	5.543	5.108	4.465	
69	Кіпр	0.049	2.300	3.080	2.040	1.894	1.206	0.420	
70	Колумбія	6.055	6.240	6.662	5.954	5.595	5.611	5.912	
71	Косово	-	2.730	3.018	2.205	2.548	2.694	2.255	
72	Коста-Ріка	0	0	0	0	0	0	0	
73	Кот-д'Івуар	3.990	3.760	3.141	2.177	3.701	3.276	2.598	
74	Куба	0	0	0	0	0	0	0	
75	Кувейт	0.158	0.04	0.019	4.449	3.801	3.126	2.487	
76	Лаос	0	0.080	0.038	0.695	1.964	1.675	1.033	
77	Латвія	0	0	0	0	0	0.458	0.229	
78	Лесото	0.040	0.010	0	0.892	0.384	0.191	0.095	
79	Литва	0	0	0	0	0	0	0.458	
80	Ліберія	0	0.080	1.219	0.250	0.125	0.210	0.105	
81	Ліван	4.483	6.400	6.376	6.068	5.638	5.154	4.395	

№ з/п	Країна (в алфавітному порядку)	Роки						
		2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019
82	Лівія	0.346	6.250	7.290	7.283	7.256	6.987	6.766
83	Маврикій	0	0	0	0	0	0	0
84	Мавританія	2.181	0.560	0.305	0.067	0	0	0
85	Мадагаскар	0.435	1.260	2.444	1.671	3.287	2.613	1.957
86	Малаві	0	0	0	0	0	0.458	0.663
87	Малайзія	0.415	3.040	3.579	2.691	3.334	2.700	2.495
88	Малі	3.389	5.290	5.871	6.030	5.880	6.015	6.653
89	Марокко	3.599	2.110	1.446	0.892	0.077	0.038	1.215
90	Мексика	2.008	4.660	3.985	3.723	3.292	3.533	4.080
91	Мозамбік	0.203	4.010	4.386	3.536	4.882	4.579	5.542
92	Молдова	0.992	0.280	0.038	0.019	0.470	0.229	0.115
93	Монголія	0	0	0	0	0	0	0
94	М'янма	4.088	4.240	4.080	4.167	4.956	5.916	5.512
95	Намібія	0	0	0	0	0	0	0
96	Непал	5.017	5.230	4.791	4.415	4.387	5.295	5.093
97	Нігерія	7.242	8.580	9.213	9.314	9.009	8.660	8.597
98	Нідерланди	2.037	0.580	0.429	0.864	2.412	1.960	2.347
99	Нікарагуа	0	0	2.928	2.093	1.437	0.747	2.952
100	Німеччина	1.743	1.020	3.442	4.308	4.917	4.601	4.254
101	Нова Зеландія	0.079	0	1.187	0.230	0.611	0.286	0.143
102	Норвегія	5.031	3.570	2.738	2.077	0	0.153	0.076
103	Об'єднані Арабські Емірати	0.079	0.290	1.045	0.422	0.211	0.105	0.048
104	Оман	0	0	0	0	0	0	0
105	Пакистан	9.049	9.370	9.065	8.613	8.400	8.181	7.889
106	Палестина	-	-	-	5.659	5.551	5.330	5.177
107	Панама	0	0.040	0	0	0.154	0.076	0.038
108	Папуа-Нова Гвінея	0.010	0	0	0	0	2.040	1.364
109	Парагвай	2.174	3.630	4.094	3.840	3.598	3.443	3.119
110	Перу	2.491	2.960	3.316	2.984	2.544	2.950	2.840
111	Південна Африка	0.054	3.040	4.231	3.531	4.092	4.263	4.511
112	Південна Корея	0	0	0	0.230	0.611	0.286	0.296
113	Південний Судан	-	5.600	6.712	6.497	6.821	6.756	6.316
114	Північна Корея	0	0	0	0	0	0	0
115	Північна Македонія / Македонія	0.624	1.450	2.252	1.860	1.186	0.649	0.301
116	Польща	0	0	0	0	0.384	0.719	0.477
117	Португалія	1.129	0.230	0.267	0.058	0	0	0
118	Республіка Конго	0	1.590	0.823	0.365	4.040	3.368	2.687
119	Республіка Нігер	3.266	2.590	3.485	6.682	6.316	6.004	5.596
120	Республіка Того	-	0	0	0	0	0	0
121	Росія	7.068	6.760	6.207	5.430	5.329	5.230	4.900
122	Руанда	3.729	4.000	3.334	2.589	1.929	2.177	2.948
123	Румунія	0	0	0	0	0	0	0
124	Сальвадор	0	0	0	0	0	0	0
125	Саудівська Аравія	2.708	2.710	4.006	5.404	5.808	5.479	5.238
126	Сенегал	3.864	3.550	3.467	2.598	1.795	1.012	1.186
127	Сербія	1.168	0.580	0.410	0.086	0.043	0.229	0.115
128	Сирія	5.861	8.120	8.108	8.587	8.621	8.315	8.006
129	Сінгапур	0	0	0	0	0	0	0
130	Словаччина	0	0	0	0	0.230	0.115	0.057
131	Словенія	0	0	0	0	0	0	0
132	Сомалі	7.244	7.410	7.600	7.548	7.654	8.020	7.800
133	Сполучені Штати Америки	3.566	4.710	4.613	4.877	5.429	6.066	5.691
134	Судан	6.304	5.770	6.686	6.600	6.453	6.178	5.807
135	Східний Тимор/ Тімор-Лешті	-	0	0	0	0	0	0
136	Сьєрра-Леоне	0	0	0	0	0.667	1.066	0.458
137	Таджикистан	2.016	1.990	1.869	3.086	2.427	2.233	3.947
138	Тайвань	0	0.310	0.153	0.077	0.499	0.943	1.008
139	Таїланд	7.086	7.190	7.279	6.706	6.609	6.252	6.029
140	Танзанія	0.119	3.710	3.979	3.832	3.413	3.368	3.272
141	Тринідад і Тобаго	0	1.540	1.583	0.499	0.250	0.124	0.019
142	Туніс	2.358	3.290	3.697	4.963	4.619	4.088	3.938
143	Туреччина	5.238	5.980	5.737	6.738	7.519	7.036	6.533
144	Туркменістан	0	0	0	0	0	0	0
145	Уганда	4.492	2.930	4.894	4.327	4.319	3.926	3.957
146	Угорщина	0.277	0.070	1.187	0.230	0.835	0.363	0.181
147	Узбекистан	0.585	0.140	0	0.154	0.077	0.038	0.019
148	Україна	2.163	2.950	7.200	7.132	6.557	6.048	5.547
149	Уругвай	0	0	0	0	0.779	0.344	0.172
150	Філіппіни	6.801	7.290	7.270	7.098	7.126	7.181	7.137
151	Фінляндія	0.069	0	0	2.377	2.341	2.501	2.026
152	Франція	1.731	2.670	4.553	5.603	5.964	5.475	5.008
153	Хорватія	0	0.230	0.115	0.058	0.029	0.014	0
154	Центральноафриканська Республіка	4.844	5.190	6.721	6.518	6.394	6.719	6.622
155	Чад	3.010	0.050	2.412	5.830	5.269	4.752	4.762
156	Чехія	0.522	0.810	2.484	2.179	1.889	1.562	0.866
157	Чилі	2.636	2.590	3.969	2.699	3.254	3.454	4.123
158	Чорногорія	0	0.700	0.659	0.154	0.077	0.038	0.999
159	Швейцарія	1.173	1.340	1.349	0.288	0.269	0.134	0.191
160	Швеція	1.755	1.070	3.083	3.984	3.756	3.936	3.450
161	Шрі-Ланка	5.680	4.010	4.077	3.486	2.905	4.048	3.569
162	Ямайка	0	0	0.229	0.115	0.058	1.091	0.472
163	Японія	0.059	0.010	0	2.447	3.595	2.926	2.291

Джерело: [11].

Таблиця 2. Держави, у яких найвищий рівень тероризму у 2012–2019 рр.

Країна (в алфавітному порядку)	Роки						
	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Афганістан	8.669	9.390	9.233	9.444	9.441	9.391	9.603
Ємен	7.305	7.310	7.642	8.076	7.877	7.534	7.259
Індія	8.147	7.860	7.747	7.484	7.534	7.568	7.518
Ірак	9.556	10.000	10.000	9.960	10.000	9.746	9.241
Нігерія	7.242	8.580	9.213	9.314	9.009	8.660	8.597
Пакистан	9.049	9.370	9.065	8.613	8.400	8.181	7.889
Сомалі	7.244	7.410	7.600	7.548	7.654	8.020	7.800
Таїланд	7.086	7.190	7.279	6.706	6.609	6.252	6.029
Філіппіни	6.801	7.290	7.270	7.098	7.126	7.181	7.137

Джерело: [12].

вий показник тероризму представлено в таблиці 1 за такою шкалою оцінювання:

- 1) 0 — нульовий рівень тероризму;
- 2) 0.01-2 — дуже низький рівень тероризму;
- 3) 2.01-4 — низький рівень тероризму;
- 4) 4.01-6 — середній рівень тероризму;
- 5) 6.01-8 — високий рівень тероризму;
- 6) 8.01-10 — дуже високий рівень тероризму.

Як бачимо у таблиці, сучасний тероризм характеризується кількісним зростанням терористичних актів, цинічністю і жорстокістю їх виконання; масштабістю наслідків акцій, великою кількістю жертв; спробами оволодіння зброєю масового ураження з метою її подальшого використання. Тероризм включає до своїх арсеналів нові засоби впливу: інформаційні, екологічні та психологічні. Досить високим є рівень підготовки терористів, що набувають досвіду внаслідок участі в різних конфліктах. Є підстави говорити про сучасну технічну оснащеність багатьох терористичних угруповань; високий рівень їх фінансового забезпечення; використання деякими державами окремих терористичних угруповань для розширення чи збереження свого впливу; поширення дій міжнародних терористичних організацій на нові регіони, активні спроби встановити контроль над територіями з багатими запасами енергоносіїв, корисних копалин та шляхами їх транспортування. Встановилися стійкі зв'язки між терористичними організаціями та транснаціональною організованою злочинністю, передусім наркобізнесом.

Останнім часом помітна трансформація цільових настанов терористів. Часто вони, здійснюючи терористичні акти, не висувають ніяких вимог і не беруть на себе відповідальність за скоєні злочини. Значно ускладнює боротьбу з міжнародним тероризмом те, що керівництво ряду держав світу вважає підтримку терористичних організацій суттєвим чинником своєї політики. В міжнародному лексиконі є термін "держави — спонсори тероризму", до яких відносять не тільки держави, які безпосередньо підтримують терор як засіб політики, а й ті, що відмовляються брати участь у вирішенні міжнародним співтовариством проблем боротьби з тероризмом. Феномен державної підтримки тероризму дійсно має місце. Це підтверджується випадками, коли сплановані та здійснювані державними органами або терористичними організаціями акції терору мають цілком ретельно відібрані об'єкти і пропорційні за своїми масштабом та змістом тим практичним політичним цілям, які мають на

меті держави-спонсори. Масштабне насилля, що застосовується тероризмом, який державно спонсорується, аналогічне тому, яке застосовується у конфліктах між етнічними, націоналістичними організаціями або національними формуваннями, що виступають за соціальну революцію. Водночас використовується тактика цільових акцій, які повинні дискредитувати інститути політичної влади, продемонструвати їх безсилля, а також жорстокість правоохоронних органів і збройних сил, що має привернути увагу світової спільноти. Держави-спонсори розраховують на ефект від терористичних дій, хоча було б перебільшенням вважати, що вони добре вивірені за цілями, об'єктами і масштабами. Необхідно додати, що до феномену насилля, яке заохочується державою, приєднався новий, небезпечніший тип тероризму — релігійно мотивований. Про те, що він з'явився, свідчить вихід релігії на перше місце серед ідей та цільових настанов терористичних дій, а також зростання кількості актів терористів-самогубців релігійної мотивації. Особливою загрозою є тероризм на основі ісламського радикалізму. В останньому двадцятиріччі ісламизм розвинувся від рівня малих організацій, які діяли на регіональних рівнях і мали ієрархічні структури, до глобальної мережі джихаду (наприклад, Аль-Каїда). У новому вигляді (релігійні фанатики-терористи були й раніше) його характеризує підвищення технологічної і оперативної компетентності цієї групи терористів та намагання заволодіти зброєю масового знищення, необхідною, на їх переконання, для досягнення масштабних цілей "священної боротьби".

Останнім часом кількість терористичних формувань, що дотримуються переважно релігійної мотивації, значно зросла. При цьому пропорційно зросла й кількість жертв: якщо в середині 90-х рр. XX ст. ці організації здійснювали близько чверті усіх відомих у світі терористичних актів, то сьогодні — уже понад 90%. Мусульманські терористичні організації мають значні можливості для здійснення насильницьких акцій: джерела фінансування, ефективні організаційні структури, багатий досвід бойових дій, сучасну технічну базу, систему підготовки бойовиків та їх швидкого переміщення. До членів організацій залучають добровольців із числа фахівців у сфері зв'язку, інформатики та кібернетики, вчених та інженерів, створюючи для їх прикриття їх діяльності відповідні підприємства. Це дає змогу терористам використовувати міжнародні лінії телефонного, факсимільного та комп'ютерного зв'язку, забезпечує отримання документів

та переміщення бойовиків, створює основу для придбання та використання ними зброї та техніки. Тому у таблиці 2 відображено рейтинг країн, у яких у процесі розвитку технологій "підвищився терористичний потенціал".

У перерахованих в таблиці 2 країн показник GTI протягом досліджуваних періодів був вищим за значення "6.00", що свідчить про високий та (більше значення "8.00") — дуже високий рівень тероризму. Явним лідером виокремлюється Ірак, в якого за 2014, 2015 та 2017 роки світовий показник тероризму дорівнював значенню "10.0", що є максимальним в цій шкалі.

ВИСНОВКИ

Тероризм не є, як інколи помилково кажуть, зброєю бідних, але є способом боротьби за власні політичні цілі слабких проти сильних у військовому відношенні. Тому тероризм варто розглядати не як форму вираження певної ідеології, а як стратегію застосування сили, доступної будь-якому слабкому політичному гравцеві в глобалізованому світі. Як бачимо, з глобальним розвитком інформатизації мережеві форми організації отримали новий поштовх для розвитку, оскільки для ефективності їхньої дії необхідно, щоб швидкість та якість обміну інформацією в них були вищими, ніж в ієрархічних структурах.

Оскільки терористичні організації гнучкіші, ніж державні інституції, в питаннях впровадження технічних інновацій. У своїх цілях вони використовують технічні засоби, які є у вільному продажу, а також наявні об'єкти глобальної інформаційної інфраструктури. Сучасні інформаційні технології надають можливості терористичним організаціям для збирання потрібної інформації (графіки авіарейсів, коридори польоту цивільної авіації тощо) та прив'язки до місцевості (використання систем глобального позиціонування — GPS). Існує поки що теоретична загроза використання терористами систем точного наведення на ціль носіїв зброї масового знищення. З цього погляду, авіалайнери, які протаранили в 2001 р. Всесвітній торговельний центр у Нью-Йорку, — це високоточні крилаті ракети, а наслідки цього акту порівнянні за масштабами з застосуванням потужної зброї.

Тому актуальною залишається боротьба з глобальним тероризмом. У протистоянні з транснаціональною терористичною загрозою можна виділити ряд напрямів боротьби:

1) це психологічний стан населення, який можна позначити як "героїчний спокій і незворушність". Оскільки терористичні атаки націлені насамперед на психічну інфраструктуру сучасних суспільств і мають на меті досягти глибокого впливу відносно обмеженими засобами, значну частину цього ефекту буде знято, якщо реакцією на теракти буде не істерична збудженість, а холоднокровна стриманість. Але досягти цього надзвичайно складно. Тоді не можна буде ані зупинити туристичні потоки, ані економічно підірвати авіакомпанії, і в цілому зашкодити економічним процесам глобалізації;

2) це комбінація правоохоронних заходів, дій спецслужб та воєнних операцій. Їх мета — за допомогою переслідування тиснути на терористичні групи,

обмежуючи їхню здатність до нападу, і позбавити їх ініціативи. Терористичні мережі мають у своєму розпорядженні обмежені ресурси. Йдеться про те, щоб примусити їх переважну частину своїх ресурсів використовувати для самозбереження, відповідно у них залишиться значно менше сил для наступальних операцій. Використання збройних сил не здатне цілком знищити осередки терористів, але змушує їх перейматися реорганізацією, що зменшує масштаби терактів;

3) це відокремлення власне терористичних груп від оточення, що їх підтримує, тобто від можливості поповнення новими бійцями, коштів і політичної легітимації. Цей рівень оборони є дієвим середньостроковою та довгостроковою перспективою, де основним завданням є знекровлення терористичних груп в перспективі;

4) це консолідація глобальної світової спільноти та приведення законодавства всіх зацікавлених країн у сфері боротьби з тероризмом до єдиних міжнародних вимог (стандартів).

Отже, успішна глобальна антитерористична діяльність вимагає розробки спільної стратегії і тактики боротьби, координації зусиль і планів світової спільноти щодо протидії загрозі на регіональному і глобальному рівнях, належного фінансування. Головним завданням залишається знищення всіх терористичних баз, виявлення місць дислокації керівних ланок терористів і перекриття можливих шляхів їхнього відходу, джерел фінансування та їх закриття. Потрібний об'єднаний банк даних, у якому накопичуватимуться відомості про осіб, організації, сили, засоби, методи, канали зв'язку, фінансові операції, що мають відношення до тероризму, що надає змогу звільнитися від дублювання і прогалин у роботі спецслужб, розв'язати проблему інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності. Особливе значення має швидкість обміну інформацією, що дозволяє запобігти злочинам, забезпечує затримку, арешт і залучення до судової відповідальності конкретних осіб, що вчинили теракти. Удосконалення потребують національне і міжнародне законодавство, покликане послабити й нейтралізувати інтернаціональні терористичні організації за допомогою використання комплексу заходів, включаючи карне переслідування, жорстку кримінальну відповідальність за участь у діяльності міжнародних терористичних структур.

Література:

1. Артюшин Л.М. Теоретичні аспекти стратегій воєнної безпеки суспільства і держави: Монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 178 с.
2. Бічік В.В. Ядерне роззброєння України і світове співтовариство: історичні, стратегічні, військово-політичні, військово-технічні аспекти ядерного роззброєння України. Київ, 2000.
3. Бодрук О. Україна у системі міжнародної безпеки: Монографія / Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ: НІПМБ, 2003.
4. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг ред. проф. Б. Гуменюка і проф. С. Шергіна. Київ: Університет Україна, 2009.

5. Іжнін І. Особливості застосування воєнної сили у збройних конфліктах 90-х рр. XX ст.: дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2004.

6. Камінська Н.В. Вплив глобалізації та регіоналізації на сучасні міжнародно-правові відносини. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 120. Ч. 1. С. 5.

7. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. Київ: ТОВ "Нац. підручник", 2008. 318 с.

8. Перепелиця Г. Парадигма нової системи європейської безпеки. International Review. 2009. № 3 (11) жовтень. С. 40.

9. Потехін О., Тодоров І. Глобалізація системи безпеки. Навчальний посібник. Донецьк, 2011.

10. Тимків Я. Особливості та класифікація сучасних загроз національній та міжнародній безпеці. Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. 2006. № 11 (31). 221 с.

11. Institute for Economics & Peace (2020). Global Peace Index 2020: Measuring Peace in a Complex World [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://visionofhumanity.org/reports>

12. Institute for Economics & Peace (2020). Global Peace Index 2020: Measuring Peace in a Complex World [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://visionofhumanity.org/reports>

References:

1. Artiushyn, L. M. (2003), Teoretychni aspekty stratehij voiennoi bezpeky suspil'stva i derzhavy [Theoretical aspects of military security strategies of society and the state], Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav, Kharkiv, Ukraine.

2. Bichik, V.V. (2000), Yaderne rozzbroiennia Ukrainy i svitove spivtovarystvo: istorychni, stratehichni, vijs'kovo-politychni, vijs'kovo-tekhichni aspekty iaderneho rozzbroiennia Ukrainy [Ukraine's nuclear disarmament and the world community: historical, strategic, military-political, military-technical aspects of Ukraine's nuclear disarmament], Kyiv, Ukraine.

3. Bodruk, O. (2003), Ukraina u systemi mizhnarodnoi bezpeky [Ukraine in the system of international security], NIPMB, Kyiv, Ukraine.

4. Humeniuk, B. and Sherhin, S. (2009), Hlobalizatsiia i suchasnyj mizhnarodnyj protses [Globalization and the modern international process], Universytet Ukraina, Kyiv, Ukraine.

5. Izhnin, I. (2004), "Features of the use of military force in armed conflicts of the 90s of the XX century", Abstract of Ph.D. dissertation, L'vivs'kyj natsional'nyj un-t im. Ivana Franka. L'viv, Ukraine.

6. Kamins'ka, N. V. (2014), "The impact of globalization and regionalization on modern international legal relations", Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn, vol. 120, no. 1, p. 5.

7. Luk'ianenko, D. H. (2008), Hlobal'na ekonomichna intehtratsiia [Global economic integration], TOV "Nats. pidruchnyk", Kyiv, Ukraine.

8. Perepelytsia, H. (2009), "The paradigm of a new European security system", International Review, vol. 3 (11), p. 40.

9. Potiekhin, O. and Todorov, I. (2011), Hlobalizatsiia systemy bezpeky [Globalization of the security system], Donetsk, Ukraine.

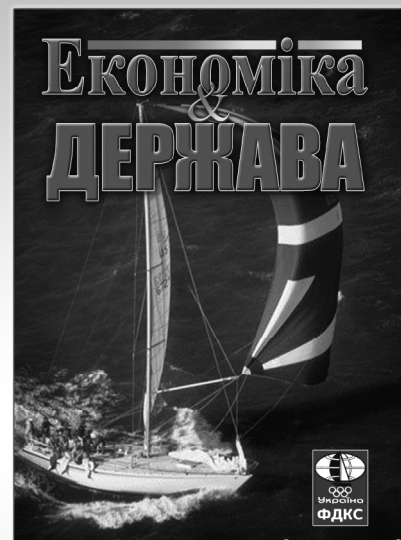
10. Tymkiv, Ya. (2006), "Features and classification of modern threats to national and international security", Naukovyj visnyk. Odes'kyj derzhavnyj ekonomichnyj universytet, vol. 11 (31).

11. Institute for Economics & Peace (2020), "Global Peace Index 2020: Measuring Peace in a Complex World", available at: <http://visionofhumanity.org/reports>

12. Institute for Economics & Peace (2020), "Global Peace Index 2020: Measuring Peace in a Complex World", available at: <http://visionofhumanity.org/reports>

Стаття надійшла до редакції 21.09.2020 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Виходить 12 разів на рік

наукове фахове видання України

3 ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73

Передплатний індекс: 01751